

INTERVIEW RUBEN ÖSTLUND

‘Ik wil niet doen alsof ik arthouse maak’

Met *Triangle of sadness* maakte Ruben Östlund een hilarische satire op een wereld van oppervlakkige schoonheid en decadente rijkdom. ‘Ik heb geprobeerd om het beste van Europese film te kruisen met het beste van Amerikaanse film.’

Jeroen Struys

Zaterdag 24 september 2022 om 3.25 uur

Charlbi Dean en Harris Dickinson in *Triangle of sadness*. De 32-jarige actrice stierf eind augustus. Ap

Vijf jaar na de Gouden Palm voor *The square* won Ruben Östlund die belangrijke filmprijs nog eens met *Triangle of sadness*. De vreugde kreeg echter al snel een knauw. Nog voor de zomer om was, kwam het nieuws dat de 32-jarige hoofdrolspeelster Charlbi Dean overleden was na een korte, plotse ziekte, die verder niet gespecificeerd werd. De vertolking had de grote doorbraak moeten zijn voor de Zuid-Afrikaanse actrice. Het werd haar laatste rol.

Toen De Standaard de Zweedse regisseur kon spreken in Cannes was daar allemaal nog geen sprake van. Dean beleefde haar moment de gloire en Östlund ontving uitgelaten de pers in de weelderige tuin van een veel te chic hotel. Een gepaste setting, zo vlak bij de jachten van de superrijken aan de Côte d’Azur. *Triangle of sadness* speelt zich namelijk grotendeels af op een luxecruise, die bevolkt wordt door sympathieke wapenhandelaars, een Russische oligarch en een communistische kapitein die het noorden kwijt is, gespeeld door Woody Harrelson. Het duurt niet lang of het hele zootje

belandt in een storm en lijdt schipbreuk op een onbewoond eiland. Daar - begint Östlunds filering van het menselijke gedrag pas echt.

Is humor de beste manier om sociale en politieke kwesties aan te kaarten?

‘Enkele jaren geleden zei Michael Haneke het al toen hij *Happy end* maakte: de enige manier waarop je de huidige wereld kunt beschrijven, is farce. Ook een film als *Don't look up* vertelde op een geweldige manier over hoe de wereld er vandaag uitziet.’

‘Voor het maken van *Turist*, *The square* en *Triangle of sadness* zette ik mezelf als doel om me niet te laten vastzetten in het arthousegenre. Want ja, arthouse is een genre, net zo goed als romantische komedie of horror. Je kunt je voordoen als arthouse: je doet alsof je belangrijke kwesties aankaart en eigenlijk doe je gewoon hoogdravend. Dan denk ik: kom op, praat nu eens over die kwesties zoals je daar ook over praat aan tafel met vrienden. Bijna iedereen die ik ken, houdt van een plezierige, intellectuele discussie. We praten er niet over op een deprimerende toon, om zo triest mogelijk erbij te kijken. Dat maakt niemand meer betrokken bij wat je wil aankaarten.’

‘Daarbovenop liet ik me inspireren door Europese cinema van de jaren 70, toen je mensen had als Luis Buñuel en Lina Wertmüller (die een film maakte over een jacht dat strandt op een onbewoond eiland, later bewerkt tot ‘Swept away’, red.). Zij verrasten met films die entertainend waren en tegelijk intellectueel prikkelend. Europese cinema is dat gaandeweg kwijtgeraakt. Ik heb geprobeerd om het beste van de Europese film te kruisen met het beste van de Amerikaanse film. De Amerikanen zijn geweldig in interactie met het publiek. Zij vergeten niet dat je films maakt om te bekijken in een zaal met een zo groot mogelijk publiek. Het vergt veel om een mens overtuigd te krijgen om een babysit te betalen, het huis te verlaten en een kaartje te kopen voor de filmzaal. Ik wil het publiek een goeie reden geven om naar de cinema te gaan.’

Waar komt uw bekommernis met sociale onrechtvaardigheid vandaan?

‘Ik ben grootgebracht door een moeder die in de jaren 60 een socialist werd – ze beschouwt zichzelf overigens nog altijd als een communist. Zij praatte altijd maar over sociologie en marxistische theorie. Het resultaat is dat mijn broer een rechtse conservatief werd. Je kunt je inbeelden wat voor hoog oplopende, luide discussies dat geeft als de familie bijeenkomt.’

Waar positioneert u zichzelf?

‘Ik zie geweldige dingen in het kapitalisme, en wil daar niet blind voor zijn. Overigens zeiden zowel Marx als Lenin positieve dingen over het kapitalisme. Naar mijn gevoel heeft links – met inbegrip van mijn moeder – Marx wat verkeerd onthouden. Als linkse mensen praten over de wereld, noemen ze rijken gemeen en egoïstisch en armen zijn dan oprecht, genereus en aardig. Dat klopt natuurlijk niet: je hebt overal aardige en gemene mensen, in alle lagen van de klassenmaatschappij. Ik weet niet of Marx ooit

vooropstelde dat we de utopie zouden bereiken en een stabiele samenleving, maar mijn moeder koestert alvast het idee dat we ooit in gelijkheid en harmonie in het paradijs zullen leven.'

'Als linkse mensen praten over de wereld, noemen ze rijken gemeen en armen aardig. Dat klopt natuurlijk niet: je hebt overal aardige en gemene mensen'

Östlund Filmregisseur

Terwijl gelijkheid voortdurend opschuift?

'Ik geloof dat mensen van nature geobsedeerd zijn door gelijkheid. Zodra we ongelijkheid spotten, worden we alert. Als je een bedelaar op straat ziet, voel je je ongemakkelijk. Alleen hebben we er in onze tijd een individuele kwestie van gemaakt. De vraag is nu: geef jij die bedelaar geld? Dat is - natuurlijk onzin: jouw cent gaat de situatie van die bedelaar niet verbeteren. Wat moet een miljardair doen? Al zijn geld weggeven aan liefdadigheid? Dat lost het probleem niet op. We moeten enige afstand nemen en stoppen met naar een maatschappelijk probleem te kijken als een individueel probleem.'

Hoe observeert u het gedrag van obsceen rijke mensen? Hebt u goeie connecties?

'Ik heb veel gepraat met mensen die werken op luxecruises. Dat was zeer verhelderend. Ik hoorde verhalen van uitpattingen waar ik moeilijk zelf kon inkomen. Dat was een probleem, omdat ik in mijn films graag situaties verbeeld waar ik zelf gelijkaardig in zou handelen. Maar misschien zou ik ook zo worden als ik was grootgebracht als een verwend rijk kind dat heel de tijd wordt rondgereden door een chauffeur.'

'Het was ook interessant om te horen hoe de stewards en het personeel op het dek enorm veel fooien krijgen. We filmde op de Christina O, het jacht dat ooit toebehoorde aan Onassis. De crew vertelde dat ze voor zeven dagen cruise voor 250.000 euro aan fooigeld verzamelden. Te gek.'

'Zeker twee crewleden vertelden me dat ze ooit meemaakten hoe een gast tijdens zo'n cruise voorstelde om voor één avond de rollen om te keren: de gasten bedienen het personeel. Het is als bij het carnaval van Venetië: tenminste één dag worden de rollen omgekeerd, zodat de rest van het jaar de status quo behouden blijft.'

Ruben Östlund: 'Ik wil films maken die prikkelen én entertainen.' afp

Werkt uw film ook niet net zo? Eén avond lekker lachen met de absurde staat van de wereld, en dan gaat het leven weer zijn oude gang?

'Misschien wel. Ik zou nooit beweren dat ik revoluties wil ontketenen met mijn films, ik weet zelfs niet of ik geloof in het concept revolutie. Maar als de film mensen in staat stelt om zichzelf en het eigen gedrag in vraag te stellen, dan is het al veel. En alleszins toch meer dan een dronken nacht waar je de volgende dag niks van herinnert.'

De omkering van rollen is een terugkerend patroon in uw films. In deze film zie je ook hoe een mannelijk model zijn lichaam moet verkopen om macht te verkrijgen. Waar komt dat vandaan?

'Ik wou iets doen met de dwang van identiteitspolitiek die zo - alomtegenwoordig is in ons publiek debat. Ik stoer me eraan hoe mensen voortdurend tot slachtoffer worden gemaakt. Het lijkt me vreselijk als je door de samenleving tot slachtoffer bent veroordeeld omdat je een vrouw bent, of een donkere huidskleur hebt. Of hoe je als man meteen tot dader bent verklaard.'

Is het niet makkelijk om als witte man te zeggen dat u zich ergert aan identiteitspolitiek?

'Misschien. Toegegeven, ik zie ook positieve effecten van identiteitspolitiek. Representatie, om te beginnen. Het is belangrijk om nieuwe rolmodellen te creëren. Maar ik zie ook hoe dat wordt gegijzeld door commerciële krachten en hoe sommige mensen ermee poseren voor eigen gewin. Het wordt cynisme, vermomd als optimisme. Merken die de belofte verkopen: koop ons product en stop de klimaatverandering! Dat is je reinste cynisme.'

'Het probleem met identiteitspolitiek is dat alles herleid wordt tot iets simpels. Waarom kan identiteitspolitiek geen twee ideeën tegelijk aan?'

Waarom kan het niet over huidskleur én klasse gaan? Dan wordt identiteits-politiek een rem.'

Hebt u na de Gouden Palm en het publiekssucces van *The square* enige beschamende aanbiedingen gekregen?

'Er waren plots veel Amerikanen die iets van me wilden. Ik wou *Passengers* draaien (uiteindelijk met succes verfilmd door de Noorse regisseur Morten Tyldum, red.). Ik zag wel wat in de plot, over iemand die wakker wordt op een ruimteschip en besluit om iemand anders wakker te maken. Ik zag al helemaal voor me hoe hij op een scherm een vrouw zou - uitkiezen op basis van afbeeldingen, precies zoals op een dating app. En wanneer hij haar dan heeft laten ontwaken, blijkt ze er natuurlijk helemaal anders uit te zien. (lacht) Dat durfden ze niet in Amerika.'

Dus: ze wilden Ruben Östlund een film laten draaien, maar ze wilden geen - Ruben Östlund-film?

'Ze wilden geen Ruben Östlund, ze wilden succes. Ik vind het vreselijk hoe in de moderne wereld agents creativiteit hebben gekaapt om er geld aan te verdienen. Creativiteit moet zo veel mogelijk bevrijd zijn van geld. Dat is nu net de luxe van mens te zijn: dat je creativiteit kunt beoefenen zonder winstoogmerk. Er is niks mis met consumptie, ik houd van consumptie, consumptie is heerlijk. Maar het is ook heerlijk om te creëren en productief te zijn.'